

„A ZSIDÓKTÓL MINDEN KITELIK”

Látogatás egy kivégzett antiszemita rokonánál

Minden egyes könyvnek megvan a maga története – nem különben minden interjúnak. Olykor éppen annyira fontos és érdekes, mint maga a mű. E mostani beszélgetés alanya hetvenhét éves, „tisztségben megöszült” hölgy, kinek nevét mégsem szeretném senkinek az orrára kötni. Az ő – és családja – védelmében. E Felvidékről elszármazott, zárdában nevelkedett, arisztokrata beütésű hölgy ugyanis megtette nekem és olvasóimnak azt az óriási szívességet, hogy maradéktalanul őszintén beszélt, alig tekintettel témánk kétségkívül kényes voltára. Ennek köszönhető, hogy egy olyan világosan dokumentált láttelep született, amelyen ragyogóan nyomon követhetők azok a gondolkodási és érzelmi mechanizmusok, amelyek a törzsi háborút táplálták egyik irányból – s fáradhatatlanul táplálják mind a mai napig.

E gondolatoknak és érzelmeknek az ad páratlan jelentőséget, hogy gazdájuk egy szellemileg élénk és érdeklődő személyiség, aki nem zárja le mesterségesen maga előtt az előítéleteivel, érzelmi beállítottságával ellentétes tapasztalatokat, információkat. Annál különösebb, hogy az új felismerések miatt képtelenek lerombolni, vagy legalább egyensúlyából kibillenteni a meglévő gondolatok karcsú tornyát. Ami persze azért érdekes és tanulságos igazán, mert éppen hogy nem egyedi, hanem valószínűleg általános esettel állunk szemben.

Az interjúban elhangzó adatokból, viszonyokból talán kinyomozható, ki is az interjú alanya. Megtehettem volna, hogy a rokonságra utaló nevek elhagyásán túl e nyomokat is eltakarítom, összezavarom – csakhogy ez már a hitelesség kárára ment volna. Különben is, a jelek tisztán azt mutatják, hogy bár a törzsi háború az egzisztenciákat is eléri (ismert törzsi harcosok ne is próbáljanak munkát-kenyeret koldulni az ellenség táborában), egy „közkatona” jogi meghurcolásának veszélye (gyűlöletkeltés címén) nagyjából nulla. De még ennél is többet gondolok: szent meggyőződése, hogy a nyilvánvalóan őszinte kitérkezés mindenkinek üdvözítő, aki legalább megérteni, hát még ha túlhaladni szeretné a mostani háborús állapotot. Értelmes emberek nem nyugodhatnak bele abba, hogy a demokrácia, a szólásszabadság, az új nyilvánosság már második évtizedében vagy csak rejtjelezve beszélhessünk, vagy sehogy se, közös dolgainkról. Nos, ez a felismerés fogja végképp megvédeni interjúalanyomat az ostoba kutakodásoktól és háborgatásoktól.

Így legyen.

*

- *Kolosváry Borcsa Mihályra, a Sajtókamara vezetőjére ön azt mondta nekem a telefonban, hogy zseni volt. Milyen tekintetben?*

- Nagyon tehetséges volt. Lófő volt, de „minden lófő bolond egy kicsit”, mondta nekem. Erdélyi, az édesapja Borcsa Mihály, de őt tulajdonképpen a nagybátyja nevelte fel, így lett Kolosváry Borcsa Mihály. Na most, amikor visszajött Erdély, mint általában az erdélyiek mind, magas pozícióba került. A kamarától 800 pengő tiszteletdíjat kapott, amit ő soha nem vett fel, hanem az újságíró-feleségek szülési segélyének alapjára adta be.

- *Ez nála propagandafogás lehetett, vagy ilyen jólelkű ember volt?*

- Végtelenül jólelkű ember volt. Nagyon sokszor előfordult, hogy amikor már a zsidótörvény bejött, állástalan újságírók rohantak hozzá, és még ő adott nekik pénzt. Például Kolozsvárról Bíró..., Bíró... – nem tudom már, ki, és a Sajtótanácshoz továbbítottuk, mert ezüst vitézségi érme volt, csak az volt a baj, hogy mire a Sajtótanácsból lejött az irat, az illetőt elvitték.

- *Mert zsidó származású volt?*

- Persze. Persze. Hát volt egy lista. Amit velem nem engedtek íratni, de nem is bánom. A kolleganóm írta és, nem is tudom, minek nevezzem, a ... Alfréd doktor. Ők írták együtt. Manipuláltak valamit, szerintem.

- *Mi volt ezen a listán?*

- Megvolt mindenkinek a kartotékján jelölve, hogy A, B, C. Származásilag volt egy ilyen beosztás rajta. Na most elővették ezeket a kartonokat és egy bizonyos listát gépeltek, azt, amelyiket nekem nem engedtek.

- *A Sajtókamarának azokról a tagjairól...?*

- A kamarai névsor listája volt, és abból ők nyilván kiszűrtek bizonyos elemeket, akiket ők kiadtak. Kiadtak vagy nem adtak ki.

- *Lehet ezt tudni? Ő most inkább mentette a zsidókat, akit lehetett, vagy elősegítette a tisztogatást?*

- Hát ő nem volt zsidóbarát. Horthyval is azon rúgtak össze... Először ugye az Andrássy út 23-ban voltunk. Aztán megvették az Andrássy út 101-et, a török követség volt épületét, és akkor volt ott egy nagy ünnepség, meghívták Horthyt, de már mindenki előre nevetett, hogy nem fog jönni, hanem Bárczyházit küldi, a miniszterelnökségi államtitkárt. Valóban ő jött el, volt egy nagy rádióelőadás is, vitéz Turánszky László volt akkor a sajtófőnök, nagyon elegáns, szép, arisztokratikus külsejű férfi. Hát, ugye, minden hónapban jöttek, mert be kellett egy bizonyos összeget fizetni és a sajtókamarai igazolványt újítani. És ezt kezeltük. Meg hát nekem volt egy stencil írógépem, a Continentál Silentem, azon írtam a stencileket, és hát egymással szemben ültünk a kolleganómmal, én egy Adleren írtam, meg ő is, gépeltünk. Mit óhajt még tudni?

- *Azt szeretném érzékelni, hogyan lehetséges, hogy a rendszerváltozás Magyarországon bizonyos értelemben megisméltődött az, ami a második világháború Magyarországon: Kolosváry-Borcsa Mihályt ön jóindulatú és jószándékú emberként írja le...*

- Persze! Ő állandóan azt hangsúlyozta, hogy ezek zugfirkászok. Nem írják meg az igazat, és az egész kulturális életünket ellepik. Na most, létrehozta a Sajtófőiskolát, pontosan azért, hogy ne képzetlen újságírók kerüljenek ki, az úgynevezett slapajok, hanem olyanok, akiknek a nyomdatechnikától kezdve a nyelvekig mindent tanulniuk kellett. Dr. Mihelicsi volt annak az igazgatója, aki egyébként az Új Embernél is igazgatói szerepet töltött be, báró Krai István volt a titkár, és én hetente kétszer gépeltem nekik. A Pálfinak a nagybátyja, aki most halt meg nyolcvan éves korában, az is slapaj volt.

- *Mi lehet az oka annak, hogy akkor is, most is ennyire kiéleződtek az ellentétek?*

- Mert a zsidóság, sajnos, nem fér a bőrre. Ne haragudjon, de amikor az én barátnóm, aki soha életében nem tartotta magát zsidónak, mert minden nap hetes misére járt, egyszerre elkezdett örjöngeni, hogy itt zsidóüldözés lesz. Most, pár éve.

- *A rendszerváltás után.*

- Most, igen. Meg is halt, szegény, két éve. Mondtam neki, hogy most már dönts el végre, hogy te most zsidó vagy, vagy mi vagy. Mert hogy „itt gyilkolni fogják megint a zsidókat”. Szóval akikben volt egy kis beütés, azokra rájött a frász. Valóban. Attól féltek, hogy itt megint lesz egy holocaust. És most is attól félnek. És úgy irányítják és keverik a sajtót, sajnos! Látom, hogy a Lovasék kapnak két órát egy héten, a többit a zsidók mismásolják el, állandóan félrebeszélnek. Hát az ember nem hülye, én hallgatom az összes adót, nekem hatvanhárom adóm van, ami bejön, még arab adóm is van. Hát összevissza kevernek mindent, keverik állandóan a kártyát, addig, amíg... Most, ugye, ezzel a bin Ladennel. Most megint... Na,

mindegy. Nekem megvan erről az egészről az egyéni véleményem. Én egy zsidó városban nőttem fel, ahol viszont nem számított, hogy ki zsidó, és ki nem-zsidó.

- *Pontosan hol?*

- Munkácson. Az egy kimondottan zsidó város. De nem számított, ki volt zsidó, ki nem, tudniillik a Magyar Párt vezetője, a Rövid Vozáry Aladárnak a felesége egy rabbi lánya volt, a Gergely Márta, és az őslakó párt azért tudott befutni, mert a zsidók mind odaszavaztak. És mind magyarnak vallotta magát.

- *S hogyan fajulhattak odáig a dolgok, hogy a végén, már '45 után, egy olyan embert, akinek a képe most körvonalazódik előttem, kivégeztek? Az, hogy nem szerette a zsidókat, mert úgy érezte, hogy bemocskolják az ő magyar kultúráját, még emberileg érthető. De hogyan lett ebből aztán könyvek megsemmisítése, aztán az ő megsemmisítése?*

- A zúzda, a zúzda, a könyvzúzás! Hát ez volt a legnagyobb... melléfogása! Mikor mi ezt először megláttuk, mert szerencsére nem nálunk történt, a híradóban, hogy Kolosváry-Borcsa bezúzza Thomas Mann könyveit! Hát nézze, Thomas Mannt nem lehetett volna bezúzni, már könyörgöm, valaki, aki ilyen művelt és okos, az miért vállal egy ilyen szerepet? Hát akkor ő már sajtó kormánybiztos lett.

- *És miért vállalta ezt a szerepet?*

- Hát azért karrierizmus, volt benne. Mert az erdélyiek, mondjuk meg, úgy ahogy van, mind szerettek karriert csinálni. Ez az igazság. Nagyjából. Viszont ezzel együtt egy végtelen nagy tudású, nemes lélek volt általában.

- *Egy kortárs elbeszéléséből tudom, hogy a bírósági tárgyalására megidézték Thury Zsuzsát, akit ő megmentett annak idején, s most kérte, hogy tanúskodjon mellette. Ebből a tanúskodásból azonban az lett, hogy a népbíróság erre hivatkozva ítélte halálra, mondván, itt a legfőbb bizonyíték, Kolosváry-Borcsán múlt a zsidó származású újságírók elhurcolása és halála, mert ha akarta volna, mindenkit kihúzhatott volna a listáról. Nos, ez az ember, amikor a halálos ítélet kimondása után vezették el, Thury Zsuzsa előtt megállt egy pillanatra, és mélyen meghajolt előtte. Ez is nemes lélekre vall.*

- A nőekkel szemben mindig abszolút gavallér volt. Nekem is kezet csókolt, noha egy taknyos voltam.

- *Mint nagy tudású ember nem sejtette, mi várhat rá? Vagy erősebb volt a karrierizmusa?*

- Úgy látszik, fogalma sem volt... Pedig mindenki tudta, hogy a háború elveszett, hiszen már olyan leveleket kaptunk, hogy az Andrássy utat ki fogják a fejetekkel kövezni. Véletlenül, amikor a kolleganóm szabadságon volt, egyszer benyúltam a fiókjába, képzelje el, ott találok egy ilyen rakás levelet. Azt hittem, a frász jön rám. Na most, gyűjtöttük mi a Kommünben megjelent lapokat is, tudniillik Darvas Iván édesapja, Darvas János, az volt a haditudósító század parancsnoka. Mindig nagy röhögés volt, hallgassam meg, hogy Darvas János milyen vérforraló cikkeket írt a Kommünbe. Mi csak úgy hívtuk őt, hogy szalonbolsevista.

- *Ehhez képest Darvas Iván az SZDSZ-nél kötött ki.*

- Meg is tagadta az apját. Hallgattam egy interjúját, amelyben azt mondta, hogy sajnós az apám fasiszta volt. Soha a büdös életben nem volt fasiszta az öreg.

- *A Sajtókamarának csak nem-zsidók lehettek a tagjai?*

- Az utolsó percig voltak ott zsidók. Ott volt a Hetényi Buxi, a Lovig Károly, akkor a Zsurkai bácsi, meg a Steiner Vilmosné – milyen államtitkárnak a felesége? Szóval voltak zsidók bőven a kamarában.

- *Ők később nem próbálták menteni az ön nagybátyját?*

- Fogalmam sincs. Én egyedül Zsohár Istvánnal találkoztam, az is ült börtönben valameddig. Amikor Pestre kerültem, felhívtam a jogászunkat, dr. Daniel Áront, és azt kérdeztem tőle, mondja, Áron, bevallhatom, hogy hol dolgoztam, és azt mondta, Isten őrizz, nem!

- *Ha vissza tetszik gondolni azokra a hétköznapiakra, hol lett az egész elrontva, vagy mennyire volt az egész elkerülhetetlen?*

- Nézze, állítólag Gömbös volt az, akitől még Hitler is tanulta a jobboldaliságot. Vitéz Jákfai Gömbös Gyula, ugye, akinek a szobrát aztán felrobbantották. Ő az, akitől az olaszok is átvették a fasizmust. Mert ő volt a nagy fasiszta és mindenkinek ő volt a tanácsadója. Egy nagyon antipatikus ember volt egyébként. Szóval Hitler úgy csinálta, hogy szugerálta szinte az embereket, szerintem, mert most, hogy nézek ilyen régi filmeket, azt mondják, hogy Hitler mindent úgy csinált, hogy nem kért semmit, hanem ajánlják fel neki. Hát a szlovákok pénzért adták ki a zsidókat, fizettek is. Majdnem elájultam, ezt most tudtam meg, hogy Tisó, akit szenté akartak avatni ezek az örült szlovákok, ez egy pap volt. Ő volt a miniszterelnök, vagy mi, és pénzért adta ki a zsidókat a németeknek.

- *Ez még mindig nem magyarázza meg, hogyan fajulhattak odáig a dolgok, hogy ez az ember akasztófán végezte. Nem ő hozta a zsidótörvényeket...*

- De a kamarában végrehajtatta.

- *Ez igaz, ez azonban mégsem előzménye, hanem következménye volta a zsidótörvényeknek.*

- Nézze, ez egyértelmű volt. Ezt végrehajtatta. És bezúrta a zsidókönyveket. Hát én amikor ezt láttam, mint fiatal lány is azt mondtam a vőlegényemnek – szegényke meghalt, Isten nyugosztalja –, hogy ennek nem lesz jó vége. Ezt az örültséget miért kellett egy ilyen kultúremlernek elvállalni?!

- *És miért kellett?*

- Azt hiszi, hogy tudom? Meggyőződéses volt. Szerintem meggyőződéses volt.

- *De mitől válhatott meggyőződésévé? Azt tudom, hogy a budapesti orvosok, ügyvédek, újságírók nagy része zsidó származású volt. Ezt nem lehetett elviselni?*

- Nem tudom. Esküszöm, hogy nem tudom.

- *Pedig amiatt nagyon érdekes lenne, hogy nincs-e olyan tanulsága annak a korszaknak, amely segítheti elkerülni, hogy hasonló ma is bekövetkezessen.*

- Abszolúte nincs. Ugyanaz a helyzet most is. Csurkának sajnos igaza volt, ugye, ő követeli most, hogy világítsák át az egész médiát. Azonkívül most ő akar anyai jogon nem tudom mit csinálni, de a zsidókat és cigányokat kizárja. Hát örült ez a Csurka, a cigányokat miért zárja ki? Azok éppúgy üldözöttek voltak, azokat éppúgy elvitték. Kezdetben nem is tudtam, hogy a cigányokat is elvitték a származásuk miatt. Én, mondjuk, az egészet nem tudtam megérteni, mert mondom, egy zsidó városban nőtem fel. Engem a sors odasodort a kamarába, nagyon jó állásom volt, de volt egy olyan időszak, amikor azon gondolkodtam, hogy elmegyek. Bennem soha nem volt előítélet semmiféle faji alapon vagy nemzetiséggel kapcsolatban. Az urammal mindig ezen vitakoztunk, mert azt mondtam, hogy miért, ha egy néger ugyanolyan kultúrszinten van, mint én... Azt mondta, hogy beszélhetek én ilyen marhaságot?!

- *Amit Csurkáról tetszett mondani, az azt jelenti, hogy az ellentétek megint beletorkolhatnak egy nyílt összeütközésbe?*

- Viszont sajnos a média tehet róla. Mert ahogy viselkednek, és ahogy kifacsarják a híreket, és megmásítják, és összevissza hazudnak, és amikor erőszakkal belebeszélnek, nem is hagyják szóhoz jutni azt a szerencsétlen alanyt, úgy, hogy az a végén azt sem tudja, hogy hol van... Hát ne haragudják, én közéjük lőnék! Hát mit képzelnék ezek a magyar zsidók? Hogy nekik mindent lehet?!

- *Amikor tetszik nézni a televíziót, csak magyar zsidókkal, vagy egyáltalán, csak zsidókkal fordul elő, hogy ilyet csinálnak? Zsidónak kell lenni ahhoz, hogy valaki balos legyen, rámenős legyen...?*

- Nézze, itt van a Bauer Tamás. Most, ugye, kiderítették, hogy Bauer Miklós bácsi, ugye, a körmös Bauer Miklós bácsi verte nem tudom kit. Most pedig Bauer Tamás pofázik legjobban a szerencsétlen Orbán ellen. Csürik, csavarják, nézze, borzalmasak. Ugye, ez az óhéber duma, ez közismert náluk, ezt nagyon jól tudjuk. Csürni, csavarni remekül tudnak. És nem csoda, higgye el, nem csoda, hogy ők maguk fogják maguk ellen provokálni az embereket. Ezzel a sok összevissza beszéléssel. Én mindig élvezem... Milyen Zsolt?

- *Bayer?*

- Bayer Zsolt. Itt volt a komáromi híd átadása, véletlenül kapcsoltam be a televíziót, végigbögtem az egészet. Felvidéki vagyok, hát hogyne... És Bayer Zsolt idézett egy Kis Ignácot, vagy hogy hívják, aki azt kifogásolta, hogy „de a nehézségeket nem beszélték meg”. Hát mosson kezet, mosson lábat, mosson arcot, és tanuljon meg viselkedni. Egy avatáson hol beszélnek meg a nehézségeket? Azt nyilván előtte beszélték meg. És egyáltalán, ahogy le akarják járatni ezt a számomra igen szimpatikus kormányt! Mert én ennek a kormánynak azóta drukkolok, amióta ez a loboncos hajú fiú beverte az oroszokat a betonba. Emlékszik maga arra? Hááát! Én azt mondtam, hogy ebből a fiúból miniszterelnök lesz. És bejött... Hát ne haragudjon, de amit Nagy Imrével is csináltak! És az amerikaiak olyan szemetek, hát én végig bögtem Ózdon, mert ugye Ózdon voltunk huszonhárom évig, az egy kis Moszkva volt, de ott becsületes kommunisták voltak, nem ilyen bitangok. Ott nem engedték az úri népet bántani. És ötvenhatban is megfenyegették a zsidó fotóst, aki fényképezett, amikor a gyásztüntetetés volt – hogy ne fotózzon, mert amikor őt bújtatták, meg a családját, akkor nem fotózott. Hoppá! És az öreg abba hagyta a fotózást. Szóval azok az ózdi kommunisták igazán becsületes kommunisták voltak. Ezek a pestiek?! Utcaszar, ócska trógerék! Amikor Kovács László elkezdte a Varsói Szerződést dicsérni, minden alap nélkül.

- *Washingtoni Szerződést akart mondani.*

- Hát ennyire látszik a moszkovita kötődés... Amikor Nagy Imréék segítséget kértek, az igazság az, hogy Ózdról is kimentek, aztán visszajöttek.

- *Mármint az oroszok.*

- Na ugye, mert a forró dróton megvolt a csere, az amerikaiaknak a kanális volt a fontos, a Szuezi csatorna, itt meg az oroszok csináljanak, amit akarnak. És emlékszem, hogy akkor Ózdon a megyei párttitkárt egy szál gatyában elvitték, a Földesit, mert az külön tanácsot nevezett ki, és azt mondta, ha az oroszok újra bejönnek, az ózdi gyár mind a négy sarkát felrobbantják. Képzelteri, az egyik saroknál ott laktunk mi. És amikor visszajöttek az oroszok, jött velük egy zsidó tolmács, aki állítólag magyar volt. Folyt a kihallgatás, és fel kellett állni az egyik mérnöknek, aki a gyárigazgató öccse volt és a SZU-ban végzett, hogy Pan tovaris, a tolmács nem azt mondja, hanem hazudik. A király meztelen. Erre a Pan tovaris jól fenéken billentette a saját tolmácsát. Szóval mindenütt ott voltak és mindenütt keverték a dolgokat. Például amikor megvettem Illés Béla Kárpáti rapszódiját, el voltam ájulva, mert azt hittem, hogy a Kárpátokról szól. Pedig egy nagy kommunista propaganda. De ennek az Illés Bélának az apja – talán Huszton – olyan kocsmáros volt és olyan magyar érzelmű, hogy állandóan magyar sujtásos ruhában járt. Hát gondolom, hogy forgott a sírjában, hogy ilyen gazember fia lett, aki orosz tisztként jött vissza.

- *Mit gondol, 1919 választóvíz lehetett?*

- Sajnos igen. Ezt még a rabbik is elismerték, nem egyszer, Raj Tamás vagy valamelyik, hogy sajnos őket azonosítják a 19-es zsidókkal. Az én apámat is Szamuelyék akarták felakasztani Munkácson. Az urakat, ugye. Mindig mondták, mert az apámnak vörös szakállá lett idős korában, hogy jól fog állni a kötél a szakállához. Csak az volt a szerencse, hogy Romanelli Olaszországból bejött, és Héjas Iván különítményével együtt meggátolták. Erre mondják, hogy sajnos minket azonosítanak Kun Bélával meg ezekkel. És ezek túl akartak tenni, ugye, mindenben, a Szovjetunió, nyalásban...

- *Nem lehet, hogy éppen azért, mert sokan azonosították a '19-es vörös zsidóságot a nemzeti érzelmű zsidósággal, ez utóbbiak kénytelen-kelletlen elkezdtek valóban közeledni az előbbiekhöz? Ha úgy tetszik, önvédelmi reflexből.*

- Nézze, a zsidóknál megvan az, hogy hihetetlenül összetartók. Azonkívül pedig, ugye, szemet szemért, fogat fogért. Tehát ők huszonhetedíziglen is követelni fogják a jussukat, és nem felejtenek. Náluk nincs megbocsátás. Mint ahogy az egyik rabbi mondta – azt hiszem, Járai Judit idézte őt a televízióban –, hogy mi megbocsátunk, de nem felejtünk. Hát hogy lehet úgy megbocsátani, hogy az ember nem felejt?! Akkor nem bocsátott meg. Ők nem ismerik a megbocsátást. Amit azokkal a szerencsétlen arabokkal csinálnak, hát már mindenkinek forr a

vére, akiben egy csöpp igazságérzet van. Én voltam kint Bagdadban és láttam ott az arabokat. Azok nem koszosak! Azok tisztelettudóak! Az én unokámat állandóan elkapdosták, meg akarták csókolni, megmelegítették a kajáját, végtelenül rendesek voltak. És olyan abszolút urak voltak, mint egy angol gentleman. És akkor rájuk mondják, hogy koszos arabok. Dehogy koszos arabok azok! Szó sincs róla! Nem mintha a munkácsi zsidók koszosak lettek volna, mert azok se voltak koszosak. Mert jártak ebben a hófehér hogyhívjákban és fekete kalapban. Nagyon elegánsak voltak ezek a bóherek egyébként. És volt egy csodarabbi, aki úgy festett – nagyanyám mondta mindig –, mint egy hindu herceg. Volt egy gyönyörű lánya, és annak az esküvőjére az egész világ zsidósága eljött oda, Munkácsra. A nagyanyámat egyébként nagyon sokan nézték zsidónak, de nem volt az. És amikor a nagyapám meghalt, nagyon érdekes... egyedül a zsidó rabbi, tehát ez a csodarabbi küldte el a bóherét a nagyanyánkhöz, hogy „a pénztárcánk rendelkezésére áll”. Mert ott maradt a két lánnyal. Se az evangélikus pap, se a katolikus pap nem tett neki ilyen felajánlást. De a zsidók rögtön jöttek, mert a nagyapám annak idején, mint postafőnök, előfordult, hogy jött csomagjuk, kifizette, átvette, és akkor ők utólag jöttek és fizették ki. És ezt annyira nem felejtették el! Azért mondom, hogy a zsidók nem felejtenek. Amikor a nagyapámat temették, akkor volt az...? Tény, hogy megjelent egy elegáns úr, és egy malomkerék nagyságú koszorút tett le. És akkor meghajolt, nem várta végig, és elment. Nézték, hogy ki lehet a **Kro és Bainish (?)** cég...Nahát, ez a nagyanyámmal történt. „Tarnapolból indult”, kis tálcákat, cukorkákat meg cipőpertlit árultak...És nagyanyám kinézett egy havas délelőtt, látta, hogy ott kuporog a munkácsi kastély udvarán ez a kis zsidó. Felhívatta, megitatta, megetette, és ő volt az, aki nagyanyám temetésére hozta azt az örült nagy koszorút. A család aztán kapcsolt, hogy **Kro és Bainish (?)**, ez a híres porcelán- és üvegkereskedő, ez lett abból a Tarnapolból indult kis fiúcskából. Hát mondja a barátnőm, hogy belenézett valamelyik nap egy újságba, ott vannak a megjelenő könyvek, és köztük van Dövényi Lajos: Tarnapolból indult. Dövényi Nagy Lajos. Hát őt ezért a könyvéért ítélték halálra... Nézze meg, ő az!

- *Egy régi képeslapban. Akár egy magyar paraszt arca.*

- És így nézett ki Kolosváry.

- *Eléggé meg van már törve. Nem is tudtam, hogy a Magyar Élet Pártjának volt tagja. Elég hátborzongató, hogy e párt neve alig különbözik Csurka MIÉP-jétől, és pontosan e párhuzamba állítások jogossága vagy alaptalansága érdekel. Nem lenne jó, ha még egyszer bárkit is kivégeznének, mert elmondja...*

- Az igazat.

- *Nem biztos, hogy az igazat. Hisz' ön szerint se volt helyes Thomas Mann könyveinek megsemmisítése.*

- Hát nem. Én tudniillik nagy tisztelője vagyok Thomas Mannak, és minden könyvét meg is vettem és olvastam. Hát egy remek író, na! A József és testvéreit egy nyáron át olvastam ki. Tapolcán volt egy kis vikendházunk, a gyerekek lent voltak a strandon...

- *Vajon az ellentéteket az is táplálja, hogy a zsidóság rámenősebbje akár a svájci bankokat is megcsapolja kárpótlás címén, a nem-zsidókat pedig ez ingerli?*

- Én nem tudom, hogy mi táplálja, de hogy valami táplálja és mindig táplálja, az biztos. Mondom magának, hogy ezek kihívják maguk ellen a sorsot. Hát ez a szomszédasszonyom is, aki egy kazár zsidó, és soha életében nem volt sémi. Szőke. És azt mondja nekem, évekkal ezelőtt, vagy hat éve, még az uram élt, hogy itt zsidóüldözés lesz. Mondom, honnan veszed ezt az örültséget?! Azért, mert én megyek a villamoson és ott zsidóznak a hátam mögött. Hát mondom, idefigyelj, te kazár vagy, nem vagy sémi. A kazárok azok nem zsidók. Azok csak fölverték a sémi vallást. Aztán meg azt mondja, hogy de már a miniszterek között egy zsidó sincs. Mondom, miért? A Knesszetben hány hülye goj ül? Mondom neki, te rajtam nem tudsz kifogni, mert én munkácsi vagyok. „Már nincs egy miniszter sem, aki zsidó lenne.” Ezek így mérik, ugye...

- *Nem apadna-e a vizály, ha kevesebb lenne a képmutatás? Ha...*
- Ha végre nyugodtan lehetne beszélni. Mostanában zsidó vicceket mondogatnak a tévében, ez a legújabb, hát végre, most már kezd feloldódni. Ha valaki zsidó, hát az zsidó, na és, mi van?!
- *Gyakran veszem észre, hogy aszerint foglalkoznak valakinek a zsidóságával, hogy éppen származik-e előny belőle.*
- Nézze, ez a föníciaiak szokása. Ez egy föníciai nép, ez hatezer évvel ezelőtt is ugyanezt csinálta. Ezt mindig csak a pénz érdekelte...
- *De amikor ezt tetszik mondani, eszembe jutnak azok zsidók, akiket Lovas István is bőszesen idéz írásaiban, s akikre éppen az jellemző, hogy bárkivel szemben is kimondják az igazságot. Akár a hivatalos izraeli politika ellen – és a palesztinok mellett – is fellépnek. Ha mi nem általában a zsidókról beszélünk, hanem arról, hogy vannak mohó, és vannak nem mohó zsidók, ezzel a szemléletmóddal nem lehetne kihúzni az ellenségeskedés méregfogát?*
- Na de idehallgasson! Akkor a másik oldal hagyja abba! Örökösen a keresztények piszkálását, meg a keresztény miniszterelnök piszkálását!
- *De nem biztos, hogy azért piszkálódnak, mert zsidók. A szocialisták is piszkálódnak...*
- Nézze, az SZDSZ most csinál egy nagy Kossuth-izét!
- *Hadd csinálja!*
- De idefigyeljen, a Kossuth, az zsidó volt. Pardon. És szabadkőműves. És kivitte magával Amerikába a pénzt és elnözte! Én Széchenyi-párti vagyok. Az volt a nagy magyar!
- *Azt honnan lehet tudni, hogy Kossuth zsidó lett volna?*
- Mert az volt. Csak ezt nem szellőztetik, könyörgöm. Méghozzá cionista volt.
- *Legalábbis szabadkőműves.*
- Tudja, hogy egy magyar alapította a cionista pártot?
- *Tudom. Herz Tivadar.*
- És nézze meg, hogy Nagy Imrét kivégezték, de Vásárhelyi Miklóst már nem, mert ő zsidó volt.
- *Mert Nagy Imre volt a miniszterelnök, ő meg csak a titkára. Egyébként is Nagy Imre ellen vallott...*
- Ellenben tudja, hogy van egy nagyszerű könyv, amit mindenkinek odaadnék, aki a zsidóságot akarja, mondjuk, méltányosan megismerni. Annak a Kopátsy Sándornak a lánya írta, aki Budapest rendőrfőkapitánya volt '56-ban, de nem volt hajlandó lövetni a forradalmárokat, erre becsukták. Hát ahogy a lánya leírta, hogy mikor döbbent rá arra, hogy neki zsidó az anyja, egy miskolci zsidó lány, és hogy ő zsidó származású, és hogy kezdett akkor ő gyűlölködni. Allandóan mondták neki, hogy az apja miatt nem tanulhat majd, nem érettségizhet stb. És hogy a zsidóság mindenütt milyen örült, mert végül a zsidó rokonság vitte őt ki, de odakint nem engedték meg, hogy egy zsidó fiú elvegye feleségül, mert azt mondták neki, hogy egy bűzös kurva vagy, mert csak fél zsidó volt. Csak meg kell nézni, én is láttam, Salem Alechem: A tejesember. A hegedűs a háztetőn. Az volt az első dolgom, hogy elmentem megnézni, olyan szerencsém volt, mert utána le is vették a műsorról. Abban benne van, hogy amikor hozzá akar menni egy keresztény fiúhoz a lány, vagy fordítva, akkor megtépik a hajukat és örjöngenek, mert ők azok, akik annyira összetartanak. Ezért van az, hogy – ahogy anyám mondta – egy zsidó vagy nagyon hülye, vagy nagyon okos. Mert egy degenerált nép tulajdonképpen. És ez a Samir! Ezt a pokolra tudnám küldeni! Mert az a másik, az a jóindulatú, elegáns úriember...
- *Simon Peresz.*
- Az már végig tárgyalt volna Arafattal. De az az átok Samir nem engedte. Most már az amerikaiak rájuk parancsoltak, de most meg az arabok jelentették ki, hogy nem tárgyalnak. Hoppá! Ne haragudjon, ezek kövekkel védik magukat, miközben azok a legragyogóbb fegyvereket kapták meg Amerikától. Bocsánatot kérek, Csurka István tökéletesen megmondta,

Amerika azt kapta, amit megérdemelt. Na hiszen... Milyen Tamás? Mindig Mérges Tamást akarok mondani... Milyen Tamás?

- *Kire tetszik gondolni?*

- Az egyik újságíró, aki folyton kérdez. Az is zsidó.

- *A Nap-Keltében?*

- Igen! Na most a múltkor, nem tudom, mi történt, mert a következőre kapcsoltam be véletlenül az egyik magyar televíziót. Ül egy nagy kereszttel a nyakában Havas Henrik. Itt ül a milyen István, ez a nagy szakállas zsidó, a Heti Hetesben, én különben nagyon szeretem, nagyon jó pofa.

- *Verebes?*

- Igen, a Verebes István, és itt szemben ül vele egy másik zsidó. Milyen Mátyás? Képviselő.

- *Eörsi Mátyás.*

- Szemét alak. Annak a nagybátyja, az Eörsi István, amikor a pápa itt volt, egy olyan verset írt, hogy drágább lett a koton Magyarországon, mert itt van a római pápa. Azt az embert lelőttem volna! És még egy. Ezek szabadon árulják a hazát. Azelőtt, ha valaki kiment, és olyanokat mondott, mint a Tamás Gáspár Miklós, hogy Orbán Viktor, az judeofasiszta, amikor hazajött, agyonlőtték. De legalábbis becsukták hazaárulásért. Innen látni, hogy nem tartják Magyarországot saját hazájuknak. Hoppá! Itt ez a baj! És akkor fogja fejét a Forró Tamás, hogy borzasztó, mikor két zsidó így összevész. Így kimondta. Mert szemben ült a Havas Henrik egy nagy kereszttel, az Eörsi Mátyás egyik oldalán hajtogatta, hogy milyen borzasztó, hogy a fradipályán azt mondogatják, Auschwitzba megy a vonat, meg micsoda, Verebes István pedig azt mondta, na, „záksón”. Az én apám meg a barátja is állandóan lebüdöszték egymást, az keresztény volt, az apám zsidó, de nem dőlt össze a világ. Erre Forró Tamás égnek emelte a karját, hogy borzasztó, hogy két zsidó így bántja egymást. Szörnyű ezt neki nézni! Havas Henrik meg röhögött a nagy kereszttel a nyakában. Az is egy minden hájjal megkent csirkefogó. De nagyon okos.

- *Pedig nem zsidó.*

- Tudom. Nekem mondja?

- *Csak azért jegyeztem meg, mert nem lehet, hogy elkövetjük azt a hibát, hogy valakinek a viselkedését azzal magyarázzuk, ő biztos zsidó vagy biztos nem zsidó, pedig lehet, hogy egyszerűen csak okos vagy éppen hülye. Vagy egyszerűen hidegen hagyja a nemzet.*

- De könyörgöm, ők a nemzetellenesek! Hát nekem volt egy háziorvosom, Isten nyugosztalja, meghalt...

- *Őn szerint teljesen eltűntek azok a zsidók, akiknek fontos volt a magyarságuk, akik életük árán is védték a hazát?*

- El. Az a generáció kihalt.

- *A huszti kocsmárosok, vagy az olyanok, akik Munkácson a magyar őspártot győzelemre vitték?*

- Ki. Hát persze! Ez az én korosztályom volt, meg még idősebbek. Ezek kihaltak. Én akkor gyerek voltam.

- *De nyilván továbbadták az érzéseiket. Vagy lehet, hogy a holocaust akkora törés volt, hogy megállt az asszimiláció?*

- Meg. Teljesen megállt. Egyébként Munkácson nagyon sok kevert házasság volt. Az anyám mindig azt mondta, ezen nevtünk, én tizenegy vagy tizenkét éves voltam, amikor elkerültünk, de mindig azt mondta, hogy ha a lányaimnak eszük lenne, csak zsidóhoz mennének férjhez, mert az majd vesz egy nercbundát, vagy egy briliáns gyűrűt. Mert a zsidó feleségének jó dolga van.

- *Az a különös, hogy Erdélyben még 1990-ben is ismeretlen volt ez a törzsi ellenségeskedés zsidók és nem-zsidók között.*

- Valóban. És a Felvidéken sem volt ilyen. Kárpátalján sem.

- *És vidéken is legfeljebb nyomokban fedezhető fel a mai napig.*

- A parasztság abszolút nem volt zsidógyűlölő.
- *De a vidéki kisvárosokra se volt jellemző. Olyan, mintha ez az egész törzsi háború Budapestre koncentrálna.*
- Mert itt vannak mind! És mert ellepnek mindent! Akkor is azt csinálták, hogy az összes művészi ágazat az ő kezükben volt. A sajtó. Minden. Emlékszem, még a 23-ban voltunk, és a földszinten volt a Pátria klub, hát naponta láttam onnan kísértalni az Egyed Zoltánt a Karádi Katalinnal. Nem tudom, ismeri-e a nevet? Egyed Zoltán egy híres újságíró volt, erdélyi zsidó. És Karádit feljuttatta a csúcsra, utána Karádi nem volt hajlandó neki feküdni, erre mindennek elmondta. Úgy hogy egyik nap megyek ki a titkárságra, és látom, hogy szegény Karádi ott fesheng. Hát nekem nagyon tetszett a hangja, s mint fiatal lány odamentem hozzá, hogy művésznő, adjon nekem egy autogramot. „Nagyon boldogan.” Aztán átmentem a nyilvántartó szobába, ott dolgoztam, egyszer csak Kolosváry raportra rendel. Azt mondja, „Hát te mit csinálsz? Ettől a bűdös kurvától kértél autogramot?” Szó szerint. De mondom neki, Mihály bácsi, nem kurva az, csak nagyon jó a hangja. „Idefigyelj, tudod, milyen hülye ez? Azt mondta, hogy nekem nincs atmoszférám Egyedtől.” Hát egy kicsit primitív volt a Karádi. De hát Egyed, abban a pillanatban, amikor nem úgy táncolt, ahogy ő füttyült neki, akkor már rögtön, zutty le a keresztény nőt! És ez így ment sorban. A Ráday Mihály papája, egy gyönyörű szép férfi volt, soha senki nem mondta volna meg, de tele voltunk zsidó színészekkel. Alpári Ritától kezdve a legragyogóbbakig. És hogy tudták tolni őket! Ajaj! Én nagyon jól tudom, mert a színházi életben bent voltam...
- *Ha olyan ragyogóak voltak, miért baj, hogy felfelé nyomták őket?*
- Mert voltak keresztények is, olykor sokkal nagyobbak, akiket nem nyomtak. A Tasnádi Fekete Mária, aki, úgy emlékszem, Miss Magyarország is lett. Azt például teljesen eltüntették a süllyesztőben, egy keresztény, gyönyörű.... még mindig be van kapcsolva? Jézus Máriám! Állítsa le! Én annyit zsidóztam itt, hogy a végén engem fognak....
- *Nincs mitől félnie. Megállapodtunk: csak az jelenik meg, amire áldását adja... Ott tartottunk, hogy eltüntették a süllyesztőben...*
- El. Aki nem feküdt, vagy nem tetszett nekik.
- *Ugorjunk egy óriási nagyot, itt vagyunk az új évezredben. Hány éves tetszik lenni?*
- '24-ben születtem. Hetvenhat, vagy már hetvenhét. Nézze, én már tízéves korom előtt jártam Munkácson a kommunista gyűlésekre, mert nagyon érdekelt. És én is ott ordibáltam, hogy kenyeret, munkát a népnek, és le a nagyhasúakkal. És a cseh rendőrök nagy hassal, békésen mentek, és nem szóltak semmit se közbe. De hát az egy demokrácia volt, könyörgöm! Abban éltünk!
- *Ami most van, az nem igazi demokrácia?*
- Hát persze hogy nem! Amikor az emberek nem mondhatják nyugodtan, hogy te bűdös zsidó, de nagyon szeretlek, mert a haverom vagy, mert akkor rögtön jön valaki, hogy be kell csukni, mert zsidóztott...
- *Lehet, hogy nagyobb kára van ennek a...*
- Ennek a bezárkózásnak.
- *Ez az óvatosság nem fékezi, hanem táplálja az ellenérzéseket, önnek ez az érzése?*
- Nézze, nekem az az érzésem, hogy sajnos se az Antall-kormány, se a mostani kormány nem mert szembeszállni se a volt zsidó ávosokkal, lásd Horn Gyulát is, olyan nagy potentát, miközben köztudott, hogy pufajkás volt...
- *Hiába köztudott, ha egyszer a választók arra a pártra szavaztak, amelynek ő volt a feje. Nem az az igazi demokrácia, hogy akár is őt megválaszthatják?*
- De igazi demokráciában gyilkosokat nem szokás megválasztani.
- *Ez azt jelenti, hogy olyan értelemben nincs igazi demokrácia, hogy maga a jónép sem érett meg eléggé?*
- Nem hát! És idehallgasson! A másik dolog, hogy sajnos a nép nagy része a kommunistákra fog szavazni. Mondja, hogy én mondtam. Mert a barátnőm is azt mondja, hogy megáll az

esze, hogy tanult, művelt emberek mind azt sírják vissza, hogy sokkal jobban meg lehetett élni Orbánék előtt. Nem fogják fel, hogy mi minden érte ezt az országot azóta. Hogy árvíz volt, hogy szárazság volt... Hogy a kormány mit meg nem tesz, a házakat újjáépíti – hát hol volt még egy kormány, amelyik ezt csinálta?! Hát ez az Orbán-kormány annyi mindent csinált, hogy ezt még Széchenyi sem tudta produkálni, pedig ő is rengeteg mindent produkált.

- *Tehát azt tetszett mondani, hogy az egyik megoldás az lehet, ha nyugodtan beszélhetünk...*

- Hát persze! Ne, ne tagadjuk azt, hogy zsidók vagyunk, ha azok vagyunk. Hát mit kell azt tagadni?! Szégyellik magukat? Zsigmond állt fel egyszer, a képviselő, aki azt mondta, hogy miközben annyit beszélünk a zsidóságról, nincs ember, aki bevallaná, hogy én zsidó vagyok. Mondta ezt nyolc-kilenc éve. A másik dolog, hogy ott volt Antall. A barátnőm addig szidta, amíg meg nem tudtam, hogy félzsidó. Mondtam neki, hogy te örült, félzsidó, most miért szidod. Igen? Attól kezdve nem szidta.

- *Nem egy buta dolog ez, hogy véleményünket aszerint változtatjuk, hogy az illető zsidó vagy nem?*

- De ez a barátnőm, aki soha életében nem volt más, mint keresztény, mert anyai részről végig keresztény volt, apai részről végig zsidó orvosok voltak, és hát ugye, együtt jártunk a zárdába. A zsidó lányokkal! De a cigány lányokkal is! A primásnak a két lánya, hát karonfogva jártam velük haza! Hát az volt az igazi demokrácia! Lássa, a tótok... Erre mondta valaki, hogy „nem tudjuk, de nem engedünk”, ez volt jellemző a tótokra. Hát innen látszik, hogy nagy sovíniszta nemzet a szlovák. Mondom, majd elájultam, hogy még fizettek is a németeknek, hogy vigyék el a zsidókat. Örült az a boxbajnok, akit elküldtek nyugdíjba, aki szentté akarta avatni Tisót, ezt a papot...

- *Meciár?*

- Igen, Meciár vagy hogy hívják.

- *Van remény arra, hogy ez a törzsi háború oldódjék, fékeződjék?*

- Nézze, amíg Amerika tele lesz zsidókkal, és mindent ő akar irányítani az egész világon... Egyszer a Bencsik András mondta, hogy lehetséges, hogy Amerika egyszer elveszíti vezető szerepét...? Ezt taglalta. S két nap múlva megtörténik. Csak nézem, mi ez, bombázzák New Yorkot? Összedőlt a világ. New Yorkot még sose bombázták, ugye? New York mindig bombázott. Vietnám, észak, kelet, dél, nyugat... Mindenütt. Mindenhol beleavatkozott mindenbe. És akkor otthagya a jó, remek fegyvereket, és most azzal támadnak ellene. Mondja, miért amerikai állampolgár ez a Lovas?

- *Mert a Kádár-rendszerben síttrre vágták, aztán sok hercehurcával kapott egy olyan útlevelet, ami csak kifelé szólt.*

- Mert azt mondta valahol, hogy az amerikai nép végtelenül jóságos, ha valaki kivándorol, hűtőszekrényt meg minden egyebet oda raknak az ajtajába, de névtelenül, és nem is mutatkoznak. Erre mondta azt a barátnőm, aki nemrég jött haza Párizsból, hogy ő meg azt hallotta a Pannon rádióban, hogy állítólag zsidó ez a Lovas. Mondom, micsoda? De hát lehet.

- *Lovas azt mondja, ő nem tudja, hogy az-e. A balhé meg azért tört ki, mert kivándorlási engedélyt kért Izraelbe, s ezt az Élet és Irodalom megszellőztette.*

- És miért akart pont Izraelbe menni? Ide figyeljen! Nem lehetséges, hogy ő is egy agent provokátor? Mert nekem minden lehetségesnek tűnik. A zsidóktól minden kitelik. Beáll egy látszólagos tömbbe, pofázik – pardon –, és közbe keveri a... tudja, mit.

(Budapest, 2001. őszén)